

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ISSN 2524-0609

Серія

ПЕДАГОГІКА

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Збірник наукових праць

Випуск 1 (54)

Ужгород – 2024

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY
«UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»**

**SCIENTIFIC BULLETIN OF
UZHHOROD UNIVERSITY**

ISSN 2524-0609

Series

PEDAGOGY

SOCIAL WORK

Collection of Scientific Works

Issue 1 (54)

Uzhhorod – 2024

Науковий вісник Ужгородського університету.

Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Випуск 1 (54) ' 2024 – науково-практичний журнал у галузі педагогіки, в якому висвітлюються актуальні питання методології та історії педагогіки, теорії і практики навчання, теорії і практики виховання, теорії і методики професійної освіти, соціальної педагогіки, соціальної роботи, сучасних педагогічних технологій та інших галузей педагогічної науки.

Редакційна колегія

Головний редактор: Бартош Олена – кандидат педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Заступник головного редактора: Козубовська Ірина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Члени редколегії:

Воротникова Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Голоніч Ян – доктор філософії у галузі соціальної роботи, Університет Коменського в Братиславі (Словаччина)

Данко Дана – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Канюк Олександра – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Кузьма Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)

Микитенко Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

Олексюк Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)

Опачко Магдаліна – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Оросова Рената – доктор філософії у галузі педагогіки, Кошицький університет імені Павла Йозефа Шафарика (Словаччина)

Повідайчик Оксана – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Попадич Олена – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Попович Анна – кандидат соціологічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)

Розлуцька Галина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Сміла Йоанна – доктор педагогічних наук, доцент, Жешувський Університет (Польща)

Сокол Мар'яна – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я.Горбачевського (Україна)

Станчак Ярослав – доктор філософії у галузі соціальної роботи, доцент, Університет Коменського в Братиславі (Словаччина)

Станчіене Далія Марія – доктор гуманітарних наук, професор, Клайпедський університет (Литва)

Ткаченко Павло – кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський національний агроєкологічний університет (Україна)

Товканець Ганна – доктор педагогічних наук, професор, Мукачівський державний університет (Україна)

Товканець Оксана – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Шандор Федір – доктор філософських наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Шемпрух Йоланта – доктор педагогічних наук, професор, Жешувський Університет (Польща)

Шищенко Інна – кандидат педагогічних наук, доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка (Україна)

Рецензенти:

Леврінц Маріанна – доктор педагогічних наук, професор

Мешко Галина – доктор педагогічних наук, професор

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 7972 від 9 жовтня 2003 р.

Свідцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції Серія 3м №32 від 31 травня 2006 р.

Засновник і видавець:

Ужгородський національний університет, Україна, 88000, м.Ужгород, пл.Народна, 3. Видавництво: вул. Капітульна, 18; e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Адреса редакції:

88017, м.Ужгород, вул.Університетська, 14, факультет суспільних наук, кім.218
e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua
Сайт: <http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

Збірник наукових праць видається з березня 1998 р., двічі на рік.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. (додаток 4) збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки; 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями); 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 016 – Спеціальна освіта; 231 – Соціальна робота).

Збірник представлено у наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: Google Scholar (США); Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського (Україна); Index Copernicus – ICV 2022: 83.82 (Польща)

Рекомендовано до друку Вченою Радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 6 від 23 квітня 2024 року

УДК 371; 378; 364

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2024. Випуск 1 (54). 232 с.

© Ужгородський національний університет, 2024

Scientific Bulletin of Uzhhorod University.

Series: «Pedagogy. Social Work». Issue 1 (54) '2024

– is a scientific-practical journal in the field of pedagogy. Its main thematic areas are the current issues of: methodology and history of pedagogy, theory and practice of teaching, theory and practice of education, theory and methodology of professional education, social pedagogy, social work, modern pedagogical technologies and other areas of pedagogical science.

Editorial Board

Editor-in-Chief: Bartosh Olena – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Deputy of Editor-in-Chief: Kozubovska Iryna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Vorotnykova Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)

Holonič Ján – Doctor of Philosophy in Social Work, Comenius University in Bratislava (Slovakia)

Danko Dana – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Kanyuk Oleksandra – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Kuzma Iryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate Pedagogical Education; Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)

Mykytenko Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)

Oleksiuk Natalia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)

Opachko Mahdalyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Orosová Renáta – Doctor of Philosophy in Pedagogy, Pavol Jozef Šafárik University in Kosice (Slovakia)

Povidaichyk Oksana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Popadych Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Popovych Anna – Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Rozlutska Halyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Smyła Joanna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, University of Rzeszów (Poland)

Sokol Mariana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, I.Ya.Horbachevsky Ternopil National Medical University (Ukraine)

Stančiak Jaroslav – Doctor of Philosophy in Social Work, Associate Professor, Comenius University in Bratislava (Slovakia)

Stanciene Dalia Marija – Doctor of Humanities, Professor, Klaipėda University (Lithuania)

Tkachenko Pavlo – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Zhytomyr National Agro-Ecological University (Ukraine)

Tovkanets Hanna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Mukachevo State University (Ukraine)

Tovkanets Oksana – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Shandor Fedir – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Szempruch Jolanta – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, University of Rzeszów (Poland)

Shyshenko Inna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, A.S.Makarenko Sumy State Pedagogical University (Ukraine)

Reviewers:

Lórinčz Marianna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Meshko Halyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Certificate of the print media state registration Series KV № 7972 dated by October 9, 2003

Certificate of state registration of publishers, manufacturers, and distributors of publishing products Series 3m №32 dated by 31 May 2006

Founder and publisher:

Uzhhorod National University, Ukraine, 88000, Uzhhorod, Narodna square, 3. Publishing House Goverla: Kapitulna str., 18; e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Editorial address:

88017, Uzhhorod, Universitetska str., 14, Faculty of Social Sciences, room 218, e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

Website: <http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

The journal is being published twice a year since March 1998.

Based on the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 of 02.07.2020 (Annex 4) the collection is included in the List of scientific professional publications of Ukraine category «B» in the field of pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences; 012 – Preschool education; 013 – Primary education, 014 – Secondary education (by subject specialties), 015 – Professional education (by specializations), 016 – Special education, 231 – Social work).

The journal is registered in scientometric databases, repositories and search engines: Google Scholar (the USA); National Library of Ukraine named after Vernadsky (Ukraine); Index Copernicus – ICV 2022: 83.82 (Poland)

Recommended for publication by the Scientific Council of Uzhhorod National University, record № 6 from April 23, 2024

UDC 371; 378; 364

Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work. 2024. Issue 1 (54). 232 p.

З М І С Т

Афанасьєв Дмитро, Сабо Іванна. ВІПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ COMMUNITY ENGAGEMENT В ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ.....	9
Бартош Олена. ДИСЕРТАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ МОЖЛИВОСТІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАКАЛАВРІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.....	13
Бойчук Валентина. МОДЕЛІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	18
Бондар Галина. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО.....	24
Гасанова Лейла. СТАН ДОСЛІДЖУВАНOSTІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	28
Гільдебрант Катерина. КОМУНІКАТИВНЕ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ В РАМКАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КУРСУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	32
Головацька Юлія. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ.....	38
Джуган Руслана, Новосад Крістіна, Гірняк Яна. НАРАТИВНЕ ІНТЕРВ'Ю, ЯК МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	43
Єнгаличева Ірина. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ ПОСЛУГИ НЕЗАХИЩЕНИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ.....	48
Желанова Вікторія. КОНТЕКСТИ ІННОВАЦІЙНОСТІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: РІВНЕВА ІЄРАРХІЯ.....	53
Жиленко Руслан. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТРІЧКИ ЧАСУ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОБЛЕМ ЖІНОК ВПО.....	58
Іваницька Оксана. АКАДЕМІЧНЕ МЕНТОРСТВО У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	63
Канюк Олександра, Бокоч Тетяна. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА».....	67
Кирлик Василь. РОЗВИТОК ПРОЄКТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	72
Козубовська Ірина, Козубовський Ростислав, Смуk Оксана. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ.....	78
Кравченко Тетяна, Атрошенко Тетяна, Теличко Наталія. НАУКОВИЙ ІНШОМОВНИЙ ЕТИКЕТ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	83
Лемак Оксана. ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ У ТВОРЧOSTІ ВАСИЛЯ ГРЕНДЖІ-ДОНСЬКОГО МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ 20-30-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ.....	88
Лендел Василь. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ ЧЕХІЇ.....	92
Литвинова Світлана. 3D-КОНТЕНТ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	97
Логвиненко Тетяна, Поліщук Віра, Глебена Мирослава. СТРАТЕГІЇ ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА БРИТАНСЬКОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ У СВІТЛІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ.....	106
Ляшко Мар'яна. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З НАЦІОНАЛЬНИМИ МЕНШИНАМИ: ДОСВІД США.....	111
Максимова Олена, Федорова Марія. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ОСНОВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	115
Месарош Лівія. МІСЦЕ ІСТОРИЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ.....	120

Мешко Галина, Мешко Олександр. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СТРЕСОСТІЙКОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЯК УМОВИ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	124
Милян Жанна. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІІ.....	129
Молдованов Артур. СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	133
Мосіюк Олександр. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТАНДАРТУ xAPI ДЛЯ ПРОЕКТУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА БАЗІ МІКРОСЕРВІСНОЇ АРХІТЕКТУРИ.....	137
Нохріна Ірина, Котелевець Анастасія. СОЦІАЛЬНА УСПІШНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	141
Палкуш Віталія. ГЕНЕЗИС І ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТИ В США	145
Пасічна Олена. СИСТЕМА РОБОТИ З ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ В КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)».....	150
Повідайчик Оксана, Гринь Ольга. КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК ОСНОВА НЕПЕРЕРВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	154
Прошкін Володимир, Штимак Анатолій, Тополянський Сергій. ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ І НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	158
Радченко Марина, Прожога Ірина. ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	162
Рашевська Наталя. АНАЛІЗ ДЕЯКИХ СИСТЕМ ТА ЗАСТОСУНКІВ В МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	167
Рій Юлія. ФЕНОМЕН ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ТАКСОНОМІЯ ТИПІВ	173
Розлуцька Галина, Назаров Володимир, Іваськевич Вікторія. ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	178
Ростока Марина. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЇ ЛОЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ	184
Рюль Вікторія, Рюль Крістіан. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЖІНОК ВПО В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	189
Серга Тетяна, Щербина Сергій. СОЦІАЛЬНЕ ПРОЄКТУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ, МЕТОДОЛОГІЯ.....	195
Собченко Тетяна, Кириленко Сергій. ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	200
Стойка Мирослав, Петечук Юлія. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У НАВЧАННІ ШКІЛЬНОЇ МАТЕМАТИКИ	204
Товканець Оксана. МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ І МОТИВАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	211
Товканець Ганна, Королович Оксана. ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	216
Товт Валерій, Сусла Вікторія. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕДЬЮТЕЙНМЕНТУ І ГЕЙМІФІКАЦІЇ У СПОРТИВНОМУ ТРЕНУВАННІ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ.....	220
Шафорост Юлія. МЕТОД КРОССЕНСА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕДЬЮТЕЙНМЕНТА. ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ ХІМІЇ	225

Прошкін Володимир Вадимович

професор кафедри математики і фізики
Київський університет імені Бориса Грінченка, м.Київ, Україна
v.proshkin2017@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-9785-0612>

Штимак Анатолій Юрійович

старший викладач
кафедра системного аналізу та теорії оптимізації
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
anatolii.shtymak@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-4602-5353>

Тополянський Сергій Іванович

старший викладач
кафедра соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
serhiy.topolyanskyu@uzhnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0002-3033-4015>

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ І НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Анотація. Актуалізується потреба у формуванні конкурентоспроможності майбутніх педагогів, яка виявляється в глибоких знаннях у сфері професійної діяльності, розвинених професійно-особистісних якостях, здатності адекватно та швидко реагувати на динамічні зміни в освітній сфері, високому рівні особистісної відповідальності щодо виконання професійних функцій. Ефективність формування конкурентоспроможності майбутніх вчителів забезпечується через інтеграцію навчальної і науково-дослідницької діяльності студентів, вбудованої в зміст професійної підготовки. Мета статті – дослідити особливості інтеграції навчальної і науково-дослідницької діяльності в процесі формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів у вищій школі. Методи дослідження – аналіз і синтез, порівняння, систематизація (для з'ясування ключових понять дослідження), узагальнення (з метою формування авторських висновків). Поняття конкурентоспроможності педагога розглянуто з позиції різних галузей наукових знань. Обґрунтовано, що ефективність формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів забезпечується через інтеграцію навчальної і науково-дослідницької діяльності за умови дотримання визначених принципів і впровадження системи відповідних заходів з інтеграції освіти і науки у вищій школі.

Ключові слова: заклад вищої освіти, інтеграція, конкурентоспроможність, навчальна робота, науково-дослідницька діяльність, педагог, формування.

Вступ. Актуальність проблеми формування конкурентоспроможності (КС) випускників ЗВО зумовлена нагальними потребами національної економіки країни у висококваліфікованих фахівцях, зокрема й педагогічних кадрах. Сучасна освітня система визначає низку вимог перед вчителями – це й ґрунтовна предметна підготовка, психолого-педагогічна, методична компетентність, володіння цифровими технологіями, дослідницькими вміннями, здатністю до педагогічного партнерства, відповідними особистісними рисами тощо. Саме ці якості дозволяють педагогу виконувати професійні функції на високому рівні та мати переваги в конкурентних відносинах у процесі педагогічної діяльності.

У нормативно-правовому забезпеченні процесу модернізації вищої освіти України проблема формування конкурентоспроможних педагогів є однією з пріоритетних. Зокрема, її необхідність визначається Законом України «Про вищу освіту» (2014), Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (2016), Законом України «Про освіту» (2017), Концепцією розвитку педагогічної освіти (2018) та ін. Відтак визначення оптимальних шляхів

формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів, зокрема через використання інтегрованого потенціалу навчальної і науково-дослідницької діяльності, є стратегічним завданням функціонування вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема конкуренції в освітній сфері і конкурентоспроможності педагогів є предметом дослідження Т.Васильєвої, Ю.Дерев'янка, Ю.Завалевського, О.Лукаш, М.Невмержицької, С.Скотта, С.Семенюк. Загальним питанням інтеграційних процесів в освітній сфері присвячені роботи Н.Божко, Т.Бубряк, Б.-Р.Кларка, О.Микитюк, Л.Фінка. На провідній ролі науково-дослідницької діяльності в процесі формування сучасного педагога наголошують І.Драч, М.Князян, О.Косович, С.Литвинова, О.Скорнякова. Незважаючи на наявність досліджень з питання формування КС педагогів у ЗВО, недостатньо вивченою є проблема інтеграції навчальної роботи і НДД в процесі формування конкурентоспроможного вчителя.

Мета статті – дослідити особливості інтеграції навчальної і науково-дослідницької діяльності в процесі формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів у вищій школі. **Методи дослідження** – аналіз і

синтез, порівняння, систематизація (для з'ясування ключових понять дослідження), узагальнення (з метою формування авторських висновків).

Виклад основного матеріалу. Конкуренція як об'єктивне суспільне явище сучасності є надбанням економічної науки. Еволюція цього поняття в рамках економічної теорії ґрунтується на працях таких зарубіжних учених, як С.Брю, Дж.Кейнс, А.Курно, К.Макконелл, А.Маршалл, Дж.Мілл, Ф.Найт, М.Портер, Д.Рікардо, А.Сміт, Ф.Хайк та ін. Аналіз висловлювань зазначених вчених про сутність поняття конкуренції дозволяє дійти висновку, що більшість з них вказують на багатовимірність і багатофакторність цього поняття. С.Джонсон трактує це поняття як «спробу отримати чи зробити те, що намагається досягти у той самий час хтось інший» [1, с.432]. Ф.Найт, визначає поняття конкуренції як сукупність низки суб'єктів, що суперничають між собою в умовах вільного існування [2]. Вивчення змісту цього поняття в сучасній науковій літературі дозволило встановити, що характерними її рисами є суперництво, змагання, зіткнення інтересів, конфліктність у процесі взаємодії [3; 4].

Слід відзначити, що поряд з терміном «конкуренція» в економічній науці зародилося поняття «конкурентоспроможність». Вперше поняття КС увів у науковий обіг у 1980 р. М. Портер, професор кафедри ділового адміністрування Гарвардської бізнес-школи, розуміючи його як властивість товару, послуги, суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з присутніми там аналогічними товарами, послугами чи конкуруючими суб'єктами ринкових відносин [5]. Інші наукові розвідки з проблеми КС в галузі економіки демонструють розуміння цього поняття як: сформованість низки вимог, які висувуються ринком праці до випускника ЗВО і забезпечують роботодавцю отримання бажаного прибутку; здатність виконувати свою діяльність в умовах ринкових відносин та отримувати прибуток, достатній для науково-технічного вдосконалення виробництва, стимулювання працівників і підтримки продукції на високому рівні; відповідність якості робочої сили попиту роботодавців [6; 7].

Таким чином, з позиції економіки поняття КС розуміється як сукупність професійних і особистісних характеристик випускника ЗВО, які забезпечують йому стійку позицію на сучасному ринку праці.

Щодо розуміння КС у філософській думці, то на думку дослідників, «знання більше не будуть транслюватися у формі єдиного цілого один раз і на все життя, швидше за все знання будуть формуватися з урахуванням майбутніх змін для забезпечення можливості кар'єрного зростання» [8]. Розкриваючи філософський аспект досліджуваної проблеми, визначимо термін КС як сукупність соціальних і ціннісних аспектів людської природи, які відіграють провідну роль у самореалізації та самоактуалізації здібностей особистості в умовах конкуренції на ринку праці.

З позиції соціології поняття КС тлумачиться як: боротьба соціальних суб'єктів чи соціальних груп за володіння обмеженими трудовими ресурсами; нормативно регульований соціальний процес, який відображає прагнення соціальних суб'єктів чи соціальних груп до однієї й тієї ж мети, де її досягнення одними виключає таку можливість для інших; взаємини, які склалися між соціальними суб'єктами, соціальними групами і соціумами в цілому, що відображають їх боротьбу за володіння обмеженими або нерівно розподіленими

цінностями [9].

Таким чином, у соціології КС передбачає сукупність характеристик суб'єкта соціальних відносин, що забезпечують йому конкурентні переваги з позиції успішної соціалізації. З урахуванням цього аспекту КС визначимо її як сукупність індивідуальних та професійних характеристик випускника ЗВО, які забезпечують можливість успішної соціалізації.

У нашому дослідженні важливою є інтерпретація КС стосовно педагогічної сфери, тобто КС вчителя.

У психолого-педагогічних наукових розвідках (Дж.Грейсон, К.О'Делл, Дж.Дьюї, Р.Кеттел, Р.Мартенс, А.Маслоу, К.Роджерс, Е.Шостром) конкуренція розуміється як одна з основних форм організації міжособистісної взаємодії, яка характеризується досягненням індивідуальних чи групових цілей та інтересів в умовах суперництва чи змагальності. Вона розглядається дослідниками як боротьба за більш вигідну позицію, найчастіше за лідерство і домінування.

У своїх дослідженнях Р.Мартенс під «конкурентоспроможною особистістю» розуміє результат соціалізації, тобто такий процес, при якому людиною засвоюються зразки ролей, установок, норм і цінностей, а також сукупність знань і вмінь певного суспільства, які дають їй можливість безконфліктно існувати в ньому [10]. При цьому результат процесу соціалізації вбачається в цілеспрямованій роботі серед підростаючого покоління з їхньої підготовки до майбутніх життєвих випробувань, подолання яких відбувається через оптимальне використання здібностей і знань.

Узагальнення наукових досліджень з проблеми КС у психолого-педагогічних науках дозволяє розуміти КС педагога як: здатність витримувати конкуренцію для досягнення бажаного результату; ступінь відповідності професійної компетентності вчителя вимогам, які пред'являються роботодавцем; досягнення професійного успіху через реалізацію конкурентних переваг, що досягається шляхом мобілізації потенціалу індивідуально-особистісних якостей, фахових знань, умінь і навичок [11; 12].

Таким чином, поняття КС педагога будемо розуміти як інтегративну професійно значущу якість фахівця, яка забезпечує його затребуваність на ринку педагогічної праці за рахунок реалізації конкурентних переваг, що відображають високий рівень сформованості загальнокультурних і фахових компетентностей та особистісних характеристик. Складовими КС педагога є: фундаментальна професійна підготовка, мотивація до фахової діяльності, позитивні ціннісні і моральні установки особистості, комунікабельність, організаторські і лідерські здібності, вміння працювати в команді, мобільність, наполегливість, ініціативність, відповідальність, наявність творчого потенціалу, інноваційної компетентності, цілеспрямованість, вміння планувати професійну і життєву кар'єру, спрямованість до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації, стресостійкість, вміння долати труднощі, прагнення до успіху тощо.

Вивчення шляхів формування КС педагогів у практиці ЗВО дозволило зробити висновок про ефективність реалізації цього процесу через забезпечення інтеграції навчальної роботи і НДД [13]. Необхідним вважаємо дотримання таких основних принципів: об'єднання і координація зусиль та інтересів учених і кафедр університету з усіма зацікавленими особами й науковими структурами як усередині університету, так і

за його межами; забезпечення кафедральної автономії, що визначає їх повну самостійність у виборі й виконанні наукових проєктів і організації наукових досліджень; формування зв'язку НДД з майбутньою професійною діяльністю студентів і запитами реальної практики; розширення міжнародної співпраці, що припускає встановлення й розвиток наукових контактів з європейськими й світовими науковими центрами.

Вважаємо, що сукупність зазначених педагогічних принципів інтеграції освіти й науки забезпечує орієнтацію вищої освіти на задоволення інтересів і професійних потреб особистості майбутнього фахівця, становлення ерудиції, фахової компетентності, розвиток творчих здібностей і загальної культури, що є складовими КС педагога.

Досліджуючи теоретико-методологічні засади інтеграції освіти й науки, нами визначені закономірності інтеграційних процесів у ЗВО: продуктивність інтеграції досягається за умови зацікавленості в її здійсненні професорсько-викладацького складу університету в співпраці зі студентами. На наш погляд, найважливішою умовою інтеграції науки й освіти в університеті є, перш за все, подолання «стереотипу» мислення низки викладачів і студентів щодо «відірваності» науки від освітнього процесу й утруднення проведення навчальних занять через НДД; ефективність інтеграції підвищується за умови зростання частки її структурно-ізоморфних складових. До них ми відносимо різні види й форми інтеграції НДД й навчальної роботи майбутніх учителів; високий рівень якості підготовки фахівців досягається за умови досягнення збалансованої відповідності потреб і вимог усіх суб'єктів інтеграційної взаємодії освіти й науки; КС майбутніх фахівців й орієнтованість їх на майбутню педагогічну діяльність забезпечується за умови вбудованості інтеграції освіти й науки в зміст професійної підготовки. Дійсно, найважливішим напрямом в організації НДД студентів виступає забезпечення всіх студентів самостійною

дослідницькою роботою як ключовим компонентом професійної підготовки [13].

Узагальнивши вищезазначені положення, доходимо висновку, що система професійної підготовки майбутніх учителів повинна значною мірою орієнтуватися на наукові дослідження.

Для забезпечення результативності процесу формування КС майбутніх педагогів вважаємо за доцільне розробити і впровадити систему заходів з інтеграції навчальної роботи і НДД: обґрунтувати концепцію й педагогічні принципи гармонійного об'єднання науки й освіти в університеті; сформувати наукові й інноваційні програми досліджень у межах навчальних дисциплін; розробити організаційні форми НДД університету, що спрямовані на розвиток фундаментальних досліджень, вирішення завдань і проблем регіону; регулярно проводити виставки, ярмарки, наукові конференції, рекламну діяльність, що пропагують розвиток науки в університеті; розробити інфраструктуру спільної інноваційної наукової й освітньої діяльності ЗВО, максимально концентруючи науковий потенціал на пріоритетних напрямках науки [13].

Висновки. Таким чином, в сучасних умовах спостерігається орієнтація ЗВО на формування КС педагогів, що зумовлює необхідність комплексної діагностики ринку праці і трансляції можливостей ринку освітніх послуг. Одним із шляхів розвитку конкурентних якостей майбутніх учителів у вищій школі є інтеграція навчальної роботи і НДД. Через концептуальне забезпечення цього процесу на методологічному, теоретичному і практичному рівнях, впровадження системного підходу і розробки відповідних механізмів його реалізації, уможливиться досягнення вищого рівня КС майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. Перспективами подальших наукових розвідок є дослідження можливостей цифрових технологій задля оптимізації навчальної і НДД майбутніх педагогів у контексті формування їхньої КС.

Список використаної літератури

1. Johnson S.A. Dictionary of the English language. In two volumes. Vol.1. Ed. 6-th. London: Cosimo Classics, 1755. 1092 p.
2. Knight F.H. Risk, uncertainty and profit. Boston and New York: Houghton Mifflin Company, 1921. 381 p.
3. Чіков І.А. Конкуренція: теоретичні підходи до розуміння сутності поняття. Агросвіт. 2019. Вип.10. С.74–80.
4. Шпак О.Г. Еволюція теорії конкуренції в умовах динамічного зовнішнього середовища. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2011. №6. Т.4. С.95–98.
5. Porter M. Competitive advantage: creating and sustaining superior performance. New York: The Free Press, 1985. 557 p.
6. Адамик В.А. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2012. №1. С.69–78.
7. Дейнега О.В. Методологічні аспекти оцінювання конкурентоздатності підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. Вип.623. С.61–68.
8. Lyotard J-F. The post-modern condition. A report on knowledge. Manchester: Manchester Univ. Press. 1984. 144 p.
9. Колот А.М., Грішнова О.А., Герасименко О.О. та ін. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 352 с.
10. Martens R. Social Psychology and Physical Activity. New York: Harper & Row, 1975. 180 p.
11. Абабілова Н.М. Конкурентоздатність – необхідна умова розвитку особистості. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім.К.Д.Ушинського. Спецвипуск «Сучасні тенденції педагогічної науки України та Ізраїлю: шлях до інтеграції». 2010. С.9–13.
12. Бондар В.І. Конкурентоспроможність і конкурентоздатність як домінуючі характеристики сучасного фахівця-освітянина: понятійнокатегоріальний контекст. Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали доп. звітної-наук. конф. викл. ун-ту за 2007 р. (м.Київ, 5–6 лютого 2008 р.). / Нац. пед. ун-т ім.М.П.Драгоманова; редкол.: В.П.Андрущенко (голова) [та ін.]. Київ: НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2008. С.3–6.
13. Прошкін В.В. Інтеграція науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів. Наука і освіта. 2010. № 7. С.214–218.

References

1. Johnson, S.A. (1755). *Dictionary of the English language*. In two volumes. Vol.1. Ed. 6-th. Cosimo Classics.
2. Knight, F.H. (1921). *Risk, uncertainty and profit*. Houghton Mifflin Company.
3. Chikov, I.A. (2019). Konkurentsiiia: teoretychni pidkhody do rozuminnia sutnosti poniatia [Competition: theoretical approaches to understanding the essence of the concept. Agrosvit], 10, 74–80. (in Ukrainian).
4. Shpak, O.H. (2011). Evoliutsiia teorii konkurentsii v umovakh dynamichnoho zovnishnoho seredovyscha [The evolution of the

- theory of competition in the conditions of a dynamic external environment]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, 6 (4), 95–98. (in Ukrainian).
5. Porter, M. (1985). *Competitive advantage: creating and sustaining superior performance*. The Free Press.
6. Adamyk, V.A. (2012). Otsinka konkurentospromozhnosti pidpriemstva. Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu [Evaluation of the competitiveness of the enterprise]. *Bulletin of the Ternopil National Economic University*, 1, 69–78. (in Ukrainian).
7. Deineha, O.V. (2008). Metodolohichni aspekty otsiniuvannya konkurentozdatnosti pidpriemstv [Methodological aspects of assessing the competitiveness of enterprises]. *Bulletin of National University «Lviv Polytechnic»*, 623, 61–68. (in Ukrainian).
8. Lyotard, J-F. (1984). *The post-modern condition. A report on knowledge*. Manchester Univ.
9. Kolot, A.M., Hrishnova, O.A., & Herasymenko, O.O. et al. (2010). *Sotsializatsiia vidnosyn u sferi pratsi v konteksti stiikoho rozvytku* [Socialization of labor relations in the context of sustainable development]. KNEU. (in Ukrainian).
10. Martens, R. (1975). *Social Psychology and Physical Activity*. Harper & Row.
11. Ababilova, N. M. (2010). Konkurentozdatnist – neobkhidna umova rozvytku osobystosti [Competitiveness is a necessary condition for personality development]. *Scientific Bulletin of K.D.Ushynskiy South Ukrainian State Pedagogical University. Special issue «Modern trends in pedagogical science of Ukraine and Israel: the path to integration»*, 9–13. (in Ukrainian).
12. Bondar, V.I. (2008). Konkurentospromozhnist i konkurentozdatnist yak dominantni kharakterystyky suchasnoho fakhivtsia-osvitiiany: poniatiino-katehorialnyi kontekst [Competitiveness and competitiveness as dominant characteristics of a modern educational specialist: conceptual and categorical context]. *The unity of education and scientific research is the main principle of the university – Proceedings of scientific conference* (pp.3–6). M.P.Drahomanov NPU. (in Ukrainian).
13. Proshkin, V.V. (2010). Intehratsiia naukovo-doslidnoi y navchalnoi roboty v universytetskii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [Integration of research and educational work in the university training of future teachers]. *Science and education*, 7, 214–218. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 27.03.2024 р.
Стаття прийнята до друку 31.03.2024 р.

Proshkin Volodymyr

Professor of the Department of Mathematics and Physics
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

Shtymak Anatoliy

Senior Lecturer
Department of Systems Analysis and Optimization Theory
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

Topolyanskyy Serhiy

Senior Lecturer
Department of Sociology and Social Work
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

INTEGRATION OF EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITIES IN THE PROCESS OF FORMING THE COMPETITIVENESS OF FUTURE TEACHERS

Abstract. The effectiveness of forming the competitiveness of future teachers is ensured through the integration of educational and scientific research activities of students, embedded in the content of professional training. The article's purpose: to characterise the peculiarities of the integration of educational-scientific research activities in the process of forming the competitiveness of future teachers in higher education. Research methods: analysis and synthesis, comparison, systematization (to clarify key research concepts), and generalization (to form authors' conclusions). The concept of a teacher's competitiveness is considered as an integrative professionally significant quality of a specialist, which ensures the demand in the teaching labor market due to the realization of competitive advantages that reflect a high level of formation of general cultural and professional competencies and personal characteristics. The components of a teacher's competitiveness are: fundamental professional training, motivation for professional activity, positive value and moral attitudes of an individual, communication skills, organizational and leadership skills, the ability to work in a team, mobility, perseverance, initiative, responsibility, the presence of creative potential, innovative competence, purposefulness, the ability to plan a professional and life career, orientation towards self-development, self-improvement and self-realization, stress resistance, the ability to overcome difficulties, the desire for success, etc. The effectiveness of future teachers competitiveness formation is ensured through the integration of educational-scientific research activities, provided by the principles: unification and coordination of the efforts and interests of scientists and departments of the university with all interested persons and scientific structures; ensuring cathedral autonomy; formation of a connection between scientific and research activities with the future profession and requests of real practice; expansion of international cooperation.

Key words: competitiveness, teacher, formation, integration, educational work, scientific research activity, institution of higher education.